بیگدلی، زاهد؛ شاهینی، شبنم (۱۳۹۶). رابطه بین برخی از ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مردم اهواز و دیدگاه آنان نسبت به منزلت اجتماعی کتابخانه‌های عمومی. *پژوهش‌نامه کتابداری واطلاع‌رسانی*، ۷ (۲)، ۷۷-۹۳.

رابطه بین برخی از ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مردم اهواز و دیدگاه آنان نسبت به منزلت اجتماعی کتابخانه‌های عمومی

زاهد بیگدلی[۱]، شبنم شاهینی[۲]

تاریخ دریافت: ۹۴/۵/۱۷ تاریخ پذیرش: ۹۴/۹/۱۵ DOI: 10.22067/riis.v7i2.48954

چکیده

مقدمه: نگرش گروه های مختلف افراد جامعه در باره کتابخانه های عمومی از اهمیت بالایی برخوردار است زیرا بر تصمیم آنان در استفاده یا عدم استفاده از کتابخانه های عمومی تأثیر می گذارد. هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه بین برخی از ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مردم اهواز و دیدگاه آنان در باره منزلت کتابخانه‌های عمومی است.

روش: پژوهش حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی است و با روش پیمایشی و استفاده از پرسشنامه پژوهشگرساخته اجرا شده است. با مراجعه پژوهشگر به مناطق تعیین شده به صورت تصادفی وتوزیع پرسشنامه به صورت حضوری ۴۱۰ نفر از شهروندان اهوازی مورد پیمایش قرار گرفتند. برای تحلیل داده‌ها از آزمون تی تک‌نمونه، آزمون تی برای دو نمونه مستقل، تحلیل واریانس یک‌راهه و کولموگروف-اسمیرنف استفاده شد.

یافته‌ها: نگرش کلی مردم اهواز نسبت به کتابخانه‌های عمومی مثبت و "به‌نسبت مطلوب" است. ارزش اجتماعی– فرهنگی کتابخانه های عمومی بالاترین میانگین و امکانات و تجهیزات آن ها پایین‌ترین میانگین را به‌دست آوردند. دیدگاه گروه‌های مختلف سنی و گروه های دارای وضعیت اقتصادی-اجتماعی متفاوت با یکدیگر تفاوت معنادار داشت. بین افراد با گروه های تحصیلی مختلف از لحاظ "نگرش کلی" نسبت به کتابخانه‌های عمومی تفاوت معنا داری وجود ندارد. از میان پنج متغیر مورد مطالعه، متغیر کتابخانه به عنوان" مکانی با ارزش اجتماعی – فرهنگی" با میانگین ۳/۷۰ بالاترین میانگین را کسب نمود.

بحث و نتیجه‌گیری: استفاده بیشتر از فناوری‌های جدید ارتباطی و اطلاعاتی، کتابخانه‌های عمومی را قادر خواهد ساخت تا ضمن حفظ ارزش‌های سنتی، با به‌کارگیری نوآوری‌های فنّی در رقابت با حضور سایر رسانه‌ها همچنان جایگاه اجتماعی خود را حفظ کنند. حضور فیزیکی یا مجازی اقشار مختلف جامعه در عرصه کتابخانه‌های عمومی منجر به توسعه تعامل‌های گروهی و

---

۱. استاد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز (نویسنده مسئول)، bigdelizahed20@gmail.com

۲. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش شناسی،کتابدار مؤسسه آموزش عالی جهاد دانشگاهی خوزستان، shabnam.shahiny@yahoo.com

اعتماد افراد به یکدیگر و در نتیجه افزایش سرمایه اجتماعی جامعه خواهد شد. یکی از محدودیت های پژوهش حاضر عدم امکان تعمیم یافته ها به سایر انواع کتابخانه ها و نیز سایر جوامع است.
کلیدواژه‌ها: کتابخانه‌های عمومی، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، نگرش مردم اهواز.

مقدمه

براساس بیانیه یونسکو[1] (۱۹۹۵)، کتابخانه‌های عمومی نیرویی سازنده برای تعلیم و تربیت، فرهنگ و اطلاعات دارند. در ایران، بسیاری از پژوهشگران بر نقش خدماتی، اجتماعی، آموزشی و تربیتی نهاد کتابخانه عمومی تأکید داشته‌اند (عازم، ۱۳۷۶؛ غفاری، ۱۳۸۰؛ عباداللهی، ۱۳۸۲؛ مکتبی‌فرد، ۱۳۸۵؛ سهیلی، ۱۳۸۹؛ فتاحی، ۱۳۹۱؛ تفرشی و مشهدی، ۱۳۹۱). بنابراین، شناخت تأثیر عوامل گوناگون بر عملکرد کتابخانه‌های عمومی و جامعه استفاده‌کننده آن ضروری است (عاصمی، زمانی و میرزایی، ۱۳۹۱). از میان عوامل تأثیرگذار می‌توان از عوامل یا ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نام برد؛ زیرا هم این ویژگی‌ها و هم عملکرد کتابخانه‌ها به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در شکل‌گیری نگرش افراد جامعه نسبت به این نهاد اجتماعی دخیل است (اشرفی‌ریزی، امرایی، پاپی، بهرامی، و سموعی، ۱۳۹۱؛ فهیم‌نیا و منطق، ۱۳۹۲؛ وانگ[2]، ۲۰۰۲). نتایج بررسی‌های پژوهشگران نشان می‌دهد که پژوهش‌های گذشته و به‌ویژه در دو دهه اخیر در ایران، جایگاه اجتماعی کتابخانه‌های عمومی را از منظر جامعه استفاده‌کننده و جامعه خدمتی بالقوه مطالعه کرده‌اند (جدول ۱).

جدول ۱. موضوع مطالعات حوزه کتابخانه‌های عمومی کشور از دهه ۱۳۸۰ تاکنون

سال	پژوهشگران	موضوع پژوهش
۳۸۰	غفاری	معلولان و عقب‌ماندگان
۳۸۱	بیگدلی و فرهادیان	مجموعه‌سازی
۳۸۲	عباداللهی	خدمات برای گروه‌های خاص
۳۸۳	یعقوب‌پور نرگسی	محیط کتابخانه‌های عمومی برای رفت‌وآمد معلولان
۳۸۵	مکتبی فرد/ ستاری و جواهری	نداشتن جایگاه درخور در برنامه‌های توسعه‌ای ایران/ نیازسنجی منابع اطلاعاتی
۳۸۷	شعبانی و لاری	رضایت دانش‌آموزان ناشنوا
۳۸۸	اشرفی‌ریزی و همکاران / رضوان، کوکبی، و بیگدلی/ پارسازاده و شقاقی/ زوارقی	تناسب منابع کتابخانه‌های عمومی با ترکیب و ساختار جمعیتی و توجه به مؤلفه‌های جمعیتی/ سواد اطلاعاتی کتابداران/ نقش کتابخانه‌های عمومی در ساخت سازه‌های مطلوب/ ظرفیت کتابخانه‌ها برای توسعه همه‌جانبه کشور

1. Unesco
2. Wang

۳۸۹	استرحامیان و فدائی/ حیدرتأمینی، علی‌پور حافظی و عبداللهی/ نوشین‌فرد و رضوی	آشنایی جامعهٔ استفاده‌کننده و وظایف کتابخانه‌های عمومی / وضعیت ساختمان و تجهیزات / رضایت کاربران نابینا و کم‌بینا
۳۹۰	خادمیان و خواجه نامقی/ فدائی، فیروزآبادی و ابراهیمی	کیفیت ارائه خدمات کتابخانه‌های عمومی/ رضایت مراجعه‌کنندگان/ کتابخانه‌های عمومی و سرمایه اجتماعی
۳۹۱	احمد معظم، حسن‌زاده، و شاپوری/ تفرشی و مشهدی/ عاصمی، زمانی، و میرزایی/ مرادی و صفوی/ نوشین‌فرد و محمدامینی	کیفیت ارائه خدمات کتابخانه‌های عمومی/ پایین بودن سطح خدمات / عوامل فردی و نیازهای اطلاعاتی کاربران/ نوآوری و کارآفرینی توسط کتابخانه‌ها / کتابداران کتابخانه‌های عمومی
۳۹۲	نظری و بیگدلی/ باقری، شعبانی، و عابدی/ اباذری، باب‌الحوائجی وجهانگیری‌فرد	ویژگی‌های محتوایی وب‌سایت‌های کتابخانه‌های عمومی ایران/ مشاوره اطلاعاتی و اضطراب کتابخانه‌ای
۳۹۳	فرهادپور و نظری/ منصوری، حسین‌زاده، و نواح/ نوروزی و درم‌نثاری	مقاومت در برابر تغییر در کتابخانه‌های عمومی/ فرهنگ سازمانی و بیگانگی از کار/ خدمات کتابخانه‌های عمومی
۳۹۴	کوکبی و کوهی رستمی/ تیموری، خوش‌نفس، و نبی‌زاده گیوی	امنیت اطلاعات سامانه‌های تحت وب نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور/ کیفیت وب‌گاه‌های استانی نهاد کتابخانه‌های عمومی ایران

در خارج از ایران نیز بیشاپ[۱] و همکاران (۱۹۹۹)، داچ و مادیمن[۲] (۲۰۰۱)، بیردسل[۳] (۲۰۰۵) و هاپر[۴] (۲۰۱۳) جنبه‌های مختلف کتابخانه‌های عمومی را مطالعه کردند. آگوستو و هیوزهسل[۵] (۲۰۰۵) دریافتند نوجوانان شهری به‌طور کلی دیدگاه نامطلوبی نسبت به کتابخانه‌ها و کتابداران دارند. پژوهش آگوستو، پی‌اون، و آیپاک[۶](۲۰۰۷) ساختمان کتابخانه‌های عمومی را «فضاهای زن‌پسند»، رَگنار[۷]و همکاران (۲۰۰۷) ترویج‌کننده سرمایه اجتماعی و جِنِر[۸](۲۰۱۰) کاهش‌دهنده محرومیت‌های اجتماعی برشمردند. کوپلند و باریو[۹](۲۰۱۱) معتقدند که کتابخانه‌های عمومی باید با ارائه مواد[۱۰]و فراهم‌آوری فرصت‌ها[۱۱] افراد را جذب کنند و برای آنها به‌دنبال منافع منحصربه‌فرد، متنوع و کشف چیزهای جدید باشند.

از مرور پیشینه‌های موجود استنباط می‌شود که تاکنون پژوهشی درباره منزلت و جایگاه کتابخانه‌های عمومی در ایران و به‌ویژه با لحاظ کردن ویژگی‌های جمعیت‌شناختی کاربران انجام نشده است. در همین راستا، پژوهش حاضر درصدد برآمد تا با در نظر گرفتن سن، وضعیت اقتصادی‌اجتماعی،

1. Bishp
2. Duthc & Muddiman
3. Birdsall
4. Hopper
5. Agosto & Hughes-Hassell
6. Agosto, Paone, & Ipock
7. Ragnar
8. Gehner
9. Copeland & Barreau
10. offering materials
11. providing opportunities

جنسیت و تحصیلات مردم اهواز به درک دیدگاه آنها درباره جایگاه کتابخانه‌های عمومی این شهر بپردازد. آنچه از پژوهش حاضر حاصل خواهد شد می‌تواند زمینه لازم را برای برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران شهر اهواز برای اداره بهتر کتابخانه‌های عمومی و توسعه آنها در آینده فراهم آورد.

هدف پژوهش حاضر بررسی نگرش مردم شهر اهواز درباره جایگاه کتابخانه‌های عمومی شهر اهواز و مقایسه نگرش گروه‌های مختلف مردم از لحاظ ویژگی‌های جمعیت‌شناختی در این زمینه است. در این راستا پرسش‌های زیر مطرح شد:

۱. نگرش کلی مردم شهر اهواز نسبت به کتابخانه‌های عمومی چیست؟

۲. آیا بین نگرش کلی مردم اهواز نسبت به کتابخانه‌های عمومی با توجه به جنسیت، سن، سطح تحصیلات و وضعیت اقتصادی‌اجتماعی آنان تفاوت معناداری وجود دارد؟

روش‌شناسی

پژوهش حاضر پیمایشی از نوع توصیفی‌تحلیلی و همبستگی است. جامعه پژوهش ۱/۵ میلیون نفر جمعیت شهر اهواز ساکن در ۱۱ منطقه مرفه، نیمه‌مرفه و کم‌درآمد این شهر بود. توزیع پرسش‌نامه‌ها به‌روش نمونه‌گیری تصادفی نسبتی با لحاظ کردن جمعیت هر محله و سهم آن از نمونه از اوایل مرداد ماه سال ۱۳۹۳ با مراجعه به منازل در مناطق منتخب آغاز شد و اواخر شهریور ماه سال ۱۳۹۳ به‌پایان رسید. از مردم خواسته شد فرد باسوادی در خانواده که یا دوره دبستان را تمام کرده باشد یا از ۱۳ سال بیشتر داشته باشد به‌تنهایی پاسخ دهد. در نهایت، از ۴۱۰ پرسش‌نامه توزیع‌شده، ۴۰۲ پرسش‌نامه (۹۸درصد) گردآوری و ۴۰۰ پرسش‌نامه در تجزیه و تحلیل آماری با استفاده از نرم‌افزار SPSS 19 استفاده شد.

ابزار پژوهش پرسش‌نامه پژوهشگرساخته‌ای در دو بخش بود: بخش اول، اطلاعات جمعیت‌شناختی جنسیت، وضعیت اقتصادی‌اجتماعی، سن و سطح تحصیلات را داشت. بخش دوم با طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای دیدگاه مردم شهر اهواز را نسبت به کتابخانه‌های عمومی سنجید. برای سنجش نگرش کلی افراد پاسخ‌دهنده، نظر آنان نسبت به مؤلفه‌های رسانه‌های جایگزین، کتابخانه به‌عنوان مکانی عمومی، کتابخانه مکانی با ارزش اجتماعی‌فرهنگی و امکانات و تجهیزات پرسیده شد.

به‌منظور سنجش روایی صوری و محتوایی، پرسش‌نامه‌ها در اختیار استادان گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران قرار گرفت و پس از انجام تغییرات و اصلاحات اندکی، پرسش‌نامه کامل شد. پایایی پرسش‌نامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ، ۰/۸۵ تعیین شد.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، در سطح آمار توصیفی از فراوانی، درصد فراوانی، میانگین و انحراف معیار استفاده شد. به‌منظور بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها، آزمون کلموگروف‌اسمیرنوف و برای تهیه پاسخ پرسش‌های پژوهش، آزمون تی تک‌نمونه‌ای، آزمون تی برای دو نمونه مستقل، آنالیز واریانس یک‌راهه (آنووا) و آزمون پیگیری شفه به‌کار گرفته شد.

در پژوهش حاضر با توجه به طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای طراحی‌شده در پرسش‌نامه، بیشترین و کمترین میانگین امتیازات هر بُعد به‌ترتیب برابر با ۵ و۱ است. اگر مؤلفه‌ای حداقل ۵۰ درصد از کل امتیاز را به‌دست آورد، آن مؤلفه قابل قبول در نظر گرفته می‌شود. بنابراین، مقدار عددی ۳ به‌عنوان حدّی در نظر گرفته شده است که امتیاز بالاتر از آن، قابل قبول بودن وضعیت را نشان می‌دهد. چنانچه میانگین پاسخ‌ها بین ۳ تا ۴ باشد، مؤلفه در وضعیت به‌نسبت مطلوب قرار دارد و میانگین بالاتر از ۴ «مطلوب» منظور شده است. به‌همین ترتیب، میانگین بین ۲ تا ۳ «به‌نسبت نامطلوب» و زیر ۲ «نامطلوب» لحاظ شده است. در این قسمت از آزمون تی تک‌نمونه‌ای استفاده شد.

یافته‌ها

الف. یافته‌های جمعیت‌شناختی و توصیفی

یافته‌های جمعیت‌شناختی جامعه مورد مطالعه در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲. یافته‌های جمعت‌شناختی جامعه مورد مطالعه (n=٤٠٠)

مورد مطالعه		تعداد	در صد
جنسیت	مرد	۲۶۲	۶۵/۵
	زن	۱۳۸	۳۴/۵
سطح درآمد و رفاه	طبقه مرفه	۷۰	۱۷/۵
	طبقه متوسط	۲۶۱	۶۵
	طبقه کم‌درآمد	۷۰	۱۷/۵
مدرک تحصیلی	دیپلم و زیردیپلم	۱۷۷	۴۴/۳
	کاردانی	۷۱	۱۷/۸
	کارشناسی	۱۲۵	۳۱/۳
	کارشناسی ارشد	۲۱	۵/۳
	دکتری	۶	۱/۵
سن	کمتر از ۲۰ سال	۴۱	۱۲
	۲۱–۳۰ سال	۱۹۶	۴۹

	۳۱–۴۰ سال	۸۳	۲۰/۸
	۴۱–۵۰ سال	۳۲	۸
	بالاتر از ۵۰ سال	۴۱	۱۰/۳
عضویت در کتابخانه‌های عمومی اهواز	عضویت دارد	۷۳	۱۸/۳
	عضویت ندارد	۳۲۷	۸۱/۷

نتایج نشان داد که بیشتر پاسخ‌دهندگان یعنی ۲۶۲ نفر مرد هستند (۶۵/۵ درصد)، ۷۰ نفر (۱۷/۵ درصد) در طبقه مرفه، ۷۰ نفر (۱۷/۵ درصد) در طبقه کم‌درآمد و ۲۶۱ نفر (۶۵ درصد) در طبقه متوسط (نیمه‌مرفه) قرار دارند. از نظر تحصیلات، تعداد ۱۷۷ نفر (۴۴/۳ درصد) از پاسخ‌دهندگان مدرک دیپلم و زیردیپلم، ۷۱ نفر (۱۷/۸ درصد) کاردانی، ۱۲۵ نفر (۳۱/۳ درصد) کارشناسی، ۲۱ نفر(۵/۳ درصد) کارشناسی ارشد و ۶ نفر (۱/۵ درصد) مدرک دکتری دارند. تعداد ۴۱ نفر (۱۲ درصد) از پاسخ‌دهندگان کمتر از ۲۰ سال، ۱۹۶ نفر (۴۹ درصد) بین ۲۱ تا ۳۰ سال، ۸۳ نفر (۲۰/۸ درصد) ۳۱ تا ۴۰ سال، ۳۲ نفر (۸ درصد) ۴۱ تا ۵۰ سال و ۴۱ نفر (۱۰/۳ درصد) بالاتر از ۵۰ سال سن دارند. در بین پاسخ‌دهندگان فقط ۷۳ نفر (۱۸/۳ درصد) در یکی از کتابخانه‌های عمومی شهر اهواز عضو بودند.

ب. یافته‌های استنباطی پژوهش

به‌منظور بررسی نرمال بودن توزیع داده‌های پژوهش، از آزمون کلموگروف اسمیرنوف در سطح ۵ درصد استفاده شد (جدول ۳).

جدول ۳. نتایج آزمون کلموگروف‌اسمیرنوف برای متغیرهای پژوهش

شاخص‌های آماری / متغیرهای پژوهش	Z آماره کلموگروف‌اسمیرنوف	سطح معناداری
نگرش کلی	۱/۱۲	۰/۱۶
رسانه‌های جایگزین	۰/۶۸۲	۰/۷۴۱
کتابخانه به‌عنوان مکانی عمومی	۰/۶۸	۰/۷۴۵
کتابخانه مکانی با ارزش اجتماعی – فرهنگی	۰/۶۷۷	۰/۷۴۹
امکانات و تجهیزات	۱/۲۹	۰/۰۷

همان‌طورکه در جدول ۳ ملاحظه می‌شود برای تمامی متغیرهای پژوهش، سطح معناداری آزمون بالاتر از ۰/۰۵ است و فرض نرمال بودن داده‌ها تأیید می‌شود.

در پاسخ به پرسش اول پژوهش یا نگرش کلی پاسخ‌دهندگان، نتایج در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ٤ . نگرش پاسخ‌دهندگان نسبت به کتابخانه‌های عمومی (n=٤٠٠)

متغیر	میانگین	انحراف معیار	t	df	P
نگرش کلی	۳/۴۲	۰/۵۱	۱۶/۵۶	۳۹۹	۰/۰۰۰
رسانه‌های جایگزین	۳/۲۱	۰/۸۲	۵/۲۱	۳۹۹	۰/۰۰۰
کتابخانه به‌عنوان مکانی عمومی	۳/۱۸	۰/۴۴	۸/۳۰۵	۳۹۹	۰/۰۰۰
کتابخانه مکانی با ارزش اجتماعی‌فرهنگی	۳/۷	۰/۷۶	۱۸/۴۴	۳۹۹	۰/۰۰۰
امکانات و تجهیزات	۲/۱۹	۰/۹	-۱۷/۷۶	۳۹۹	۰/۹

با توجه به داده‌های جدول ۴ مشاهده می‌کنیم که میانگین و انحراف معیار متغیر «نگرش کلی» به‌ترتیب برابر ۳/۴۲ و ۰/۵۱ شده است. از سوی دیگر، سطح معناداری آزمون برابر ۰/۰۰۰ شده است. در نتیجه با توجه به بیشترین و کمترین مقدار میانگین و سطوح تعریف‌شده برای میانگین‌ها (بین ۳ و ۴)، می‌توان نتیجه گرفت که وضعیت نگرش کلی در دیدگاه پاسخ‌دهندگان در سطح «به‌نسبت مطلوب» قرار دارد.

میانگین و انحراف معیار مؤلفه «رسانه‌های جایگزین» به‌ترتیب برابر ۳/۲۱ و ۰/۸۲ و سطح معناداری آزمون برابر ۰/۰۰۰ شده است. در نتیجه، با توجه به اینکه میانگین مؤلفه رسانه‌های جایگزین ۳/۲۱ شده و سطح معناداری آزمون نیز کمتر از ۰/۰۵ شده است، با اعتماد بالای ۹۵ درصد می‌توان نتیجه گرفت که نگرش مردم نسبت به کتابخانه‌های عمومی از لحاظ عقب رانده شدن توسط رسانه‌های جایگزین درسطح «به‌نسبت مطلوب» قرار دارد. همچنین، میانگین و انحراف معیار مؤلفه «کتابخانه به‌عنوان مکانی عمومی» به‌ترتیب ۳/۱۸ و ۰/۴۴ و سطح معناداری آزمون برابر ۰/۰۰۰ است. در نتیجه، این مؤلفه نیز از دید پاسخ‌دهندگان در وضعیت «به‌نسبت مطلوب» قرار دارد.

میانگین و انحراف مؤلفه «کتابخانه به‌عنوان مکانی با ارزش اجتماعی‌فرهنگی» به‌ترتیب برابر با ۳/۷۰ و ۰/۷۶ و در سطح معناداری ۰/۰۰۰ است. در نتیجه، از نگاه پاسخ‌دهندگان، این مؤلفه نیز در سطح «به‌نسبت مطلوب» قرار دارد. اما، مؤلفه «امکانات و تجهیزات» با میانگین ۲/۱۹ و انحراف معیار ۰/۹ و در سطح معناداری ۰/۹ (بیش از ۰/۰۵) در سطح «به‌نسبت نامطلوب» قرار دارد.

در پاسخ به پرسش دوم پژوهش، برای بررسی رابطه بین هریک از ویژگی‌های جمعیت‌شناختی (جنسیت، میزان تحصیلات، وضعیت اقتصادی‌اجتماعی و سن) با متغیر نگرش کلی از آزمون تی برای دو نمونه مستقل و آنالیز واریانس یک‌راهه استفاده شد و نتایج در جدول‌های ۵ و ۶ آمده است.

جدول ۵. نگرش کلی در بین شهروندان اهوازی زن و مرد (n=٤٠٠)

متغیرها	گروه	میانگین	انحراف معیار	آماره تی	درجه آزادی	سطح معناداری (P)
نگرش کلی	زن	۳/۴۴	۰/۴۷	۰/۷۴	۳۹۸	۰/۴۶
	مرد	۳/۴	۰/۵۳			

همان‌طورکه در جدول ۵ ملاحظه می‌شود، بین مردان و زنان از لحاظ متغیر مورد بررسی، تفاوت معناداری وجود ندارد.

جدول ٦. نگرش کلی نسبت به کتابخانه‌های عمومی در گروه‌های تحصیلی، رفاهی و سنی مختلف

متغیرها	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	نسبت F	سطح معناداری (P)
نگرش کلی در گروه‌های تحصیلی	۰/۴۶۶	۴	۰/۱۱۷	۰/۴۴۴	۰/۷۷
نگرش کلی در گروه‌های رفاهی	۲/۸۷	۲	۱/۴۳	۵/۶۲	۰/۰۰۴
نگرش کلی در گروه‌های سنی	۲/۴۸	۴	۰/۶۲۱	۲/۴۱	۰/۰۴۹

همان‌طورکه در جدول ۶ ملاحظه می‌شود، بین افراد با گروه‌های تحصیلی مختلف از لحاظ «نگرش کلی» نسبت‌به کتابخانه‌های عمومی تفاوت معناداری وجود ندارد. اما، بین نظرات پاسخ‌دهندگان در گروه‌های رفاهی و گروه‌های سنی مختلف از لحاظ نگرش کلی نسبت به کتابخانه‌های عمومی تفاوت معناداری وجود دارد. معنادار شدن تفاوت بین گروه‌ها با استفاده از تحلیل واریانس نشان نمی‌دهد که بین کدام گروه‌ها تفاوت وجود دارد. بنابراین، به‌دنبال این تحلیل، تحلیل تعقیبی شفه انجام شد که نتایج آن نشان داد بین نگرش کلی نسبت به کتابخانه‌های عمومی در گروه‌های کم‌درآمد با دو گروه مرفه و متوسط اختلاف معناداری وجود دارد. میانگین قشر کم‌درآمد (۳/۵۸) نسبت به دو گروه مرفه (۳/۳۰) و متوسط (۳/۴۱) بیشتر و نگاه آنان مثبت‌تر است. به‌علاوه، بین پاسخ‌دهندگان با گروه‌های سنی مختلف از لحاظ نگرش کلی نسبت به کتابخانه‌های عمومی تفاوت معناداری وجود دارد. آزمون تعقیبی شفه نشان داد که بین گروه‌های با سن ۲۱–۳۰ سال و بیشتر از ۵۰ سال در نگرش آنان اختلاف معناداری وجود دارد. میانگین گروه ۲۱–۳۰ سال (۳/۴۷) بیشتر از میانگین گروه ۵۰ سال (۳/۲۴) است.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر نگرش مردم شهر اهواز را نسبت به کتابخانه‌های عمومی و رابطه ویژگی‌های جمعیت‌شناختی با نگرش آنان بررسی کرد. یافته‌ها نشان داد که کمی بیش از یک‌سوم پاسخ‌دهندگان زن و مابقی مرد بوده‌اند. اندکی بیش از یک‌سوم از پاسخ‌دهندگان در دو طبقه مرفه و کم‌درآمد و بیشتر آنان در طبقه متوسط قرار دارند که با شرایط اقتصادی شهر اهواز همخوانی دارد. نزدیک به نیمی از پاسخ‌دهندگان

دارای تحصیلات دیپلم و زیردیپلم بوده‌اند و سن نیمی از پاسخ‌دهندگان بین ۲۱ تا ۳۰ سال بوده است که گروه جوانی را نشان می‌دهد. بیش از ۸۰ درصد از پاسخ‌دهندگان عضو کتابخانه‌های عمومی شهر اهواز نیستند، این درصد تأمل‌برانگیز است و بررسی علل آن می‌تواند زمینه پژوهش دیگری باشد.

یافته‌های پژوهش نشان داد که میانگین به‌دست‌آمده در مورد نگرش کلی مردم شهر اهواز نسبت به کتابخانه‌های عمومی ۳/۴۲ از ۵ است که نشان می‌دهد نگرش کلی مردم شهر اهواز نسبت به کتابخانه‌های عمومی در سطح «به‌نسبت مطلوب» قرار دارد. این بخش از یافته‌های پژوهش با بخشی از یافته‌های آگستو و هیوزهسل (۲۰۰۵)، مکتبی‌فرد (۱۳۸۵) و فدائی، فیروزآبادی، و ابراهیمی (۱۳۹۰) مطابقت ندارد.

برخلاف نگرش نامطلوبی که گاه در متون مربوط در مورد کتابخانه‌های عمومی گزارش می‌شود، نگرش مردم شهر اهواز نسبت به کتابخانه‌های عمومی در سطح «به‌نسبت مطلوب» قرار دارد. توسعه کمّی و توسعه کیفی خدمات این کتابخانه‌ها در چند سال اخیر می‌تواند موجب پیدایش چنین نگرشی نسبت به کتابخانه‌ها شده باشد. دلایل این ادعا نتایج پژوهش رضوان، کوکبی، و بیگدلی (۱۳۸۸) است که باوجود برخی کاستی‌ها در مهارت‌های سواد اطلاعاتی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان، آنها در برخی از مهارت‌ها از جمله درک نیازهای اطلاعاتی خود، توانایی ترکیب اطلاعات جدید با دانسته‌های قبلی و تولید دانش، و همچنین ارزیابی نتیجه فرایند جستجو در سطح مطلوبی هستند. از طرفی، در خبرها آمده است که نخستین کتابخانه عمومی شبانه‌روزی در اهواز در اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۱ آغاز به کار کرده است (خبرگزاری مهر، ۱۳۹۱/۰۲/۲۷). به‌علاوه، شنیده‌ها حاکی از آن است که براساس نتایج یک دهه اخیر دوره‌های مصاحبه استخدامی با کتابداران متخصص کتابداری و جذب نیروی‌های جوان و کارآزموده در کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان از جمله شهر اهواز، این خدمات رشد یافته است. این فعالیت‌ها می‌تواند حاکی از تلاش برای توسعه خدمات و جلب رضایت مردم اهواز باشد.

اهمیت دادن به امور کتابخانه‌ها در راستای توسعه اجتماعی‌فرهنگی و تعامل بیشتر و نزدیک‌تر با گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران و برگزاری همایش‌ها و نشست‌های فراوان و دوره‌های آموزشی برای کتابداران و استخدام کتابداران با مدرک کتابداری می‌تواند به ایجاد این نگرش کمک به‌سزایی کرده باشد.

در پاسخ به مؤلفه‌های پرسش کلی اول پژوهش، میانگین مؤلفه رسانه‌های جایگزین ۳/۲۱ است که نشان می‌دهد نگرش نسبت به کتابخانه‌های عمومی از نظر جایگزین شدن کتابخانه‌ها توسط سایر رسانه‌ها

در سطح «به‌نسبت مطلوب» قرار دارد و مردم باوجود نفوذ و گستره فراوان دیگر رسانه‌ها و به‌ویژه رسانه‌های الکترونیکی، همچنان کتابخانه‌های عمومی را ارج می‌گذارند. یافته‌های این بخش با یافته‌های نوشین‌فرد و رضوی (۱۳۸۹) و مؤتمنی، همتی، و مرادی (۱۳۹۱) مطابقت ندارد.

یکی از دلایل نگرش به‌نسبت مطلوب مردم اهواز در این زمینه شاید این است که کتابخانه‌های عمومی اهواز سعی کرده‌اند شرایطی را فراهم آورند که با انجام پژوهش‌های علمی و نیازسنجی، منابع اطلاعاتی مورد نیاز اعضای خود را تا حد ممکن فراهم آورند، به‌گونه‌ای که جامعه همچنان کتابخانه را منبع اصلی اطلاعات مورد نیاز خود می‌داند. تأسیس کمیته و بخش پژوهش در نهاد کتابخانه‌های عمومی اهواز و گماردن دانشجوی دکترای علم اطلاعات و دانش‌شناسی به‌عنوان مسؤل این کمیته، ارتباط تنگاتنگ نهاد کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان با گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز و جذب پژوهشگران دانشگاهی برای مطالعه روی جنبه‌های گوناگون این کتابخانه‌ها، از جمله پژوهشی که با مساعدت مالی نهاد خوزستان توسط نویسندگان مقاله حاضر صورت گرفت و این مقاله بخشی از یافته‌های آن پژوهش است، همگی دال بر ادعای بالاست.

میانگین به‌دست‌آمده برای مؤلفه «کتابخانه به‌عنوان مکانی عمومی» ۳/۱۸ است که نشان می‌دهد از دید پاسخ‌دهندگان در سطح «به‌نسبت مطلوب» قرار دارد. مناسب بودن فضای کتابخانه‌های عمومی برای مطالعه فرزندان خانواده‌های پرجمیعت که زمینه لازم برای مطالعه در منزل را ندارند، استفاده از منابع کتابخانه‌ها جهت تکمیل دانسته‌های خود، استفاده از کتابخانه‌ها به‌دلیل نزدیکی نسبی به محل زندگی آنان، امکان شرکت اعضای کتابخانه در کلاس‌های فوق برنامه و کتابخانه به‌عنوان مکانی مناسب برای گذران اوقات فراغت افراد، به‌ویژه در شهر اهواز که حدود نه ماه از سال نیاز به استفاده از وسایل خنک‌کننده است، کتابخانه‌های عمومی را به‌ویژه برای اقشار کم‌درآمد مکان تجمع مناسبی قرار می‌دهد.

در ارتباط با مؤلفه «کتابخانه به‌عنوان مکانی با ارزش اجتماعی فرهنگی»، میانگین به‌دست‌آمده ۳/۷ یا «به‌نسبت مطلوب» و بالاترین میانگین حاصل در این پژوهش است که نشان می‌دهد مکان کتابخانه از دیدگاه پاسخ‌دهندگان ارزش اجتماعی فرهنگی قابل قبولی دارد. یافته‌های حاصل از این قسمت از پژوهش با بخشی از یافته‌های تفرشی و مشهدی (۱۳۹۱) مطابقت دارد.

کتابخانه‌های عمومی هم بُعد فردی و هم بُعد اجتماعی دارند و یکی از عوامل مهم توسعه فرهنگی‌اجتماعی هستند. کتابخانه‌های عمومی سازمان‌هایی خدماتی هستند که رسالت اصلی آنها پیوند جامعه با دانش و اطلاعات از طریق ارائه خدمات کارآمد و افزایش سرمایه اجتماعی است. به‌همین دلیل،

این مکان‌ها به‌عنوان مکان‌های فرهنگی و اجتماعی باارزش محسوب می‌شوند و همچنان جایگاه سنتی و باارزش خود را در بین مردم حفظ کرده‌اند.

در این مؤلفه، سه گویه با میانگین بالاتر از متوسط عبارت‌اند از فضایی مناسب برای مطالعه (۴/۰۲)، فضایی مناسب برای داوطلبان کنکور (۳/۹۷) و مکانی مناسب برای تکمیل دانسته‌ها (۳/۸۰). نتایج نشان می‌دهد که پاسخ‌های داده‌شده به گویه‌های مربوط به متغیر ارزش اجتماعی– فرهنگی در بین پاسخ‌دهندگان به سمت موافقم و کاملاً موافقم بوده و میانگین گویه‌ها بیشتر از حد متوسط و در سطح مطلوب است؛ کمترین میانگین ۳/۳۵ و بیشترین ۴/۲۸ است.

در ارتباط با مؤلفه امکانات و تجهیزات در کتابخانه‌های عمومی شهر اهواز، پایین‌ترین میانگین (۲/۱۹) به‌دست آمد که حاکی از وضعیت «به‌نسبت نامطلوب» امکانات و تجهیزات از دیدگاه پاسخ‌دهندگان است. یافته‌های حاصل از این قسمت پژوهش با یافته‌های یعقوب‌پورنرگسی (۱۳۸۳) مطابقت دارد.

شاید از دلایلی که باعث شده است امکانات و تجهیزات از دیدگاه پاسخ‌دهندگان در سطح به‌نسبت نامطلوب ارزیابی شود، نفوذ ناچیز فناوری‌های جدید و به‌ویژه اینترنت در کتابخانه‌های عمومی اهواز، کمبود امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، دسترسی نداشتن به اینترنت در کتابخانه‌های عمومی و کمبود نیروی انسانی متخصص کافی در کتابخانه‌های عمومی برای ارائه خدمات بهتر و دادن مشاوره و راهنمایی به مراجعان است. تحلیل عمیق‌تر نتایج نشان می‌دهد که پاسخ‌دهندگان تجهیزات کتابخانه‌های عمومی را «به‌نسبت نامطلوب» ارزیابی کرده‌اند و میانگین پاسخ‌های داده‌شده به هر سه مؤلفه‌های این بُعد پایین‌تر از متوسط و به‌ترتیب ۲/۱۵، ۲/۱۸ و ۲/۲۴ بوده است.

به‌طور کلی، با توجه به مباحثی که مطرح شد می‌توان بیان کرد که نگرش کلی مردم شهر اهواز نسبت به کتابخانه‌های عمومی این شهر به‌جز در مورد امکانات و تجهیزات، مثبت ارزیابی شده است.

در بررسی تفاوت معنادار بین نگرش کلی مردم اهواز نسبت به کتابخانه‌های عمومی این شهر با توجه به جنسیت، میزان تحصیلات، وضعیت اقتصادی‌اجتماعی و سن آنان، نتایج نشان داد که بین مردان و زنان از لحاظ هیچ‌یک از متغیرهای مورد بررسی، به‌جز «ارزش اجتماعی فرهنگی» تفاوت معناداری وجود ندارد. در این مؤلفه، میانگین مردان از زنان بیشتر است. این یافته با یافته آگوستو، پی‌اون، و آیپاک[1] (۲۰۰۷) در ایالات متحده همخوانی ندارد. به‌نظر می‌رسد مردان اهوازی ارزش اجتماعی– فرهنگی بیشتری

1. Agosto, Paone, & Ipock

برای کتابخانه‌های عمومی قائل هستند و زنان بیشتر وقت خود را در امور منزل و سایر فعالیت‌ها صرف می‌کنند و نیازهای اطلاعاتی خود را از سایر کانال‌ها از جمله دوستان و اقوام و همسایگان برطرف می‌کنند. نتایج همچنین نشان داد که بین «نگرش کلی» در طبقات رفاهی مختلف تفاوت معناداری وجود دارد و بین گروه‌های کم‌درآمد با دو گروه مرفه و متوسط اختلاف معناداری وجود دارد. میانگین قشر کم‌درآمد نسبت به دو گروه دیگر بیشتر و نگرش آنان نسبت به کتابخانه‌های عمومی مثبت‌تراست.

همچنین، بین گروه کم‌درآمد با گروه مرفه از نظر «رسانه‌های جایگزین» و «کتابخانه به‌عنوان مکانی با ارزش اجتماعی‌فرهنگی» اختلاف معناداری وجود دارد و میانگین قشر کم‌درآمد از دو گروه دیگر بیشتر و نگرش آنان مثبت‌تر است. در بیشتر موارد، میانگین گروه‌های کم‌درآمد بیش از گروه‌های دیگر است و آنان نظر مثبت‌تری نسبت به جنبه‌های مختلف کتابخانه‌های عمومی دارند.

شاید بتوان این نتیجه را چنین تحلیل کرد که به‌سبب سطح کم توقعات قشر کم‌درآمد و محرومیت و در نتیجه راضی بودن از وضعیت حاضر، آنان نگرش بهتری در مقایسه با دیگر قشرها نسبت به کتابخانه‌ها دارند. جنر[1] (۲۰۱۰) معتقد است کتابخانه‌ها می‌توانند در خدمت به جوامع کم‌درآمد تا حد زیادی نقش مهمی داشته باشند. کتابخانه‌های عمومی شهر اهواز توانسته‌اند تاحدودی نظر مثبت افراد کم‌درآمد را به‌خود جلب کنند، اما باید با تجهیز بیشترکتابخانه‌ها به فناوری‌های نوین و تنوع بخشیدن به خدمات و تأمین منابع اطلاعاتی جدید، هم قشر متوسط و مرفه را بیشتر به کتابخانه‌ها جذب کنند و هم موجب رضایت بیشتر افراد کم‌درآمد شوند.

بین نگرش کلی شهروندان اهوازی با «تحصیلات مختلف»، تفاوت معناداری وجود ندارد؛ اما از لحاظ مؤلفه «کتابخانه به‌عنوان مکانی عمومی» بین گروه‌های با تحصیلات دیپلم و کاردانی با گروه کارشناسی ارشد اختلاف معناداری وجود دارد. میانگین افراد با تحصیلات دیپلم و زیردیپلم و کاردانی از میانگین افراد با مدرک کارشناسی ارشد بیشتر و نگاه آنان به کتابخانه مثبت‌تر است. می‌توان گفت افراد در مقطع کارشناسی ارشد بیشتر به منابع تخصصی رشته خود نیازمندند و از آنجایی که کتابخانه‌های عمومی کمتر به تهیه منابع تخصصی و به‌ویژه در سطح تحصیلات تکمیلی می‌پردازند، این افراد بیشتر به کتابخانه دانشگاهی مراجعه می‌کنند. درحالی‌که افراد در مقاطع تحصیلی کاردانی و دیپلم برای آمادگی شرکت در کنکور یا آمادگی برای امتحانات استخدامی، استفاده بیشتری از مکان کتابخانه عمومی و منابع آن دارند. البته ضرورت دارد برای جذب مخاطبان در سطوح مختلف تحصیلی، مسئولان نیازسنجی‌های گسترده‌ای

1. Gehner

انجام دهند، تا حضور افراد فرهیخته و نیز پربار شدن تعامل‌ها در کتابخانه و در نتیجه شکوفا شدن این کتابخانه‌ها را موجب شود.

بین نگرش کلی شهروندان اهوازی با «گروه‌های سنی مختلف»، تفاوت معناداری وجود دارد. میانگین گروه ۲۱–۳۰ سال بیش از گروه ۵۰ سال و بالاتر و نگرش آنان مثبت‌تر است. با توجه به اینکه کتابخانه‌های عمومی وظیفه خدمات‌دهی به همه افراد جامعه را برعهده دارند و منابع آنها باید برحسب ترکیب و ساختار جمعیتی فراهم‌آوری شوند، توجه به مؤلفه‌های جمعیتی مانند سن در تعیین نوع منابع و خدمات کتابخانه‌های عمومی، مهم تلقی می‌شود. مجموعه‌گستری باید متناسب با علاقه و نیاز گروه‌های سنی گوناگون انجام شود و منابع به‌شکلی مجموعه‌سازی شود که همواره تعادل لازم بین گروه‌های مختلف سنی رعایت شود.

نگرش کلی «به‌نسبت مطلوب» مردم شهر اهواز نسبت به کتابخانه‌های عمومی را باید با به‌کارگیری فناوری‌های روز و تأمین منابع جدید و توسعه خدمات، تقویت کرد. استفاده بیشتر از فناوری‌های جدید ارتباطی و اطلاعاتی، کتابخانه‌های عمومی را قادر خواهد ساخت تا ضمن حفظ ارزش‌های سنتی، با به‌کارگیری نوآوری‌های فنّی در رقابت با حضور سایر رسانه‌ها همچنان جایگاه اجتماعی خود را حفظ کنند.

کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان نهادی فرهنگی و آموزشی باید با به‌کارگیری منابع اطلاعاتی براساس نیازهای روز کاربران، انعطاف پذیری ساختار سازمانی جهت توسعه فناوری‌های نوین، افزایش هرچه بیشتر فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی جهت آموزش و آشنایی کاربران با آنها، جایگاه خویش را بیش از پیش تقویت و مردم را به استفاده از کتابخانه ترغیب کند. حضور اقشار مختلف جامعه از گروه‌های گوناگون جنسیتی، سنی، تحصیلی و رفاهی منجر به توسعه تعامل‌های گروهی و اعتماد افراد به یکدیگر و در نتیجه، افزایش سرمایه اجتماعی جامعه خواهد شد.

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده، راهکارهای زیر جهت ایجاد نگرش مثبت‌تر جامعه خدمتی کتابخانه‌های عمومی اهواز پیشنهاد می‌شود:

- ✓ تأمین بودجه کافی جهت ارتقای سطح کیفی و کمّی تجهیزات کتابخانه و توسعه خدمات غیرحضوری؛
- ✓ ایجاد امکانات اینترنت رایگان برای پژوهشگران و دسترسی به منابع برخط برای کاربران عادی؛
- ✓ شبکه‌ای شدن کتابخانه عمومی و از بین بردن محدودیت‌های زمانی و مکانی؛

- ✓ توجه به عوامل جمعیت‌شناختی در توسعه خدمات کتابخانه‌ای و خدمات اطلاعاتی؛
- ✓ بررسی علل پایین‌بودن درصد عضویت مردم شهر اهواز در کتابخانه‌های عمومی.

فهرست منابع

اباذری، زهرا؛ باب‌الحوائجی، فهیمه؛، و جهانگیری‌فرد، بهنام (۱۳۹۲). مکان‌یابی کتابخانه‌های عمومی منطقه چهار شهر تهران با استفاده از GIS. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، *۱۹* (۴)، ۵۲۷-۵۴۷.

احمدمعظم، سمانه؛ حسن‌زاده، محمد؛ و شاپوری، سودابه (۱۳۹۱). ارزیابی کیفیت خدمات کتابخانه‌های عمومی شهرستان رامسر و تنکابن با استفاده از ابزار لایب‌کوال. *فصلنامه دانش‌شناسی (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات)*، *۵* (۱۷)، ۱-۲۱.

استرحامیان، مهران؛ فدائی، غلامرضا (۱۳۸۹). بررسی وضعیت کتابخانه‌های عمومی شهر سنندج: ارائه خدمات و ابزارهای بازیابی اطلاعات. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، *۱۶* (۱)، ۸۵-۹۹.

اشرفی‌ریزی، حسن؛ امرایی، مرتضی؛ پاپی، احمد؛ بهرامی، سوسن؛ و سموعی، راحله (۱۳۹۱). مؤلفه‌های مهارت‌های ارتباطی و ارتباط آنها با ویژگی‌های جمعیت‌شناختی در کتابداران دانشگاه اصفهان و دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. *فصلنامه نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی (دانشگاه آزاد اسلامی)*، *۲* (۱)،۷۹-۹۲.

باقری، مرضیه؛ شعبانی، احمد؛ و عابدی، محمدرضا (۱۳۹۲). تأثیر مشاوره اطلاعاتی بر کاهش اضطراب کتابخانه‌ای و رفتارهای کتابخانه‌ای کاربران کتابخانه عمومی شهید توکلی فولاد شهر. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، *۱۹* (۴)، ۵۶۹-۵۸۱.

بیگدلی، زاهد؛ فرهادیان، بهروز (۱۳۸۱). نظر مراجعان کتابخانه‌های عمومی خوزستان درباره تناسب مجموعه‌ها با نیازهای اطلاعاتی آنان. *مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*، *۱۸* (۲)، ۲۰۴-۲۱۸.

پارسازاده، احمد؛ شقاقی، مهدی (۱۳۸۸). کتابخانه‌های عمومی و ساخت واقعیت اجتماعی. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، *۱۵* (۴)، ۲۹-۶۰.

تفرشی، شکوه؛ مشهدی، مهرناز (۱۳۹۱). بررسی دیدگاه کتابداران نسبت به نقش کتابخانه‌های عمومی در مهندسی فرهنگ جامعه در شهر تهران. *دانش شناسی*، *۵* (۱۹)، ۲۳-۳۳.

تیموری، مهتاب؛ خوش‌نفس، حجت؛ و نبی‌زاده گیوی، سهیلا (۱۳۹۴). بررسی کیفیت وب‌گاه‌های استانی نهاد کتابخانه‌های عمومی ایران با استفاده از ابزار WQET و ارائه راهکارهایی برای بهبود وضعیت آنها. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، *۲۱* (۸۰)، ۱۵۳-۱۷۶.

حیدرتأمینی، میترا؛ علی‌پور حافظی، حامد؛ و عبدالهی، زهرا (۱۳۸۹). وضعیت ساختمان و تجهیزات کتابخانه مرکزی تبریز در مقایسه با استانداردهای کتابخانه‌های عمومی و بررسی میزان رضایت مراجعان از فضای سبز. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، *۱۷* (۳)، ۵۱۷-۵۴۴.

خادمیان، مهدی؛ خواجه‌نامقی، اعظم (۱۳۹۰). شناسایی نیازهای اطلاعاتی و میزان رضایت مراجعه‌کنندگان کتابخانه‌های سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مراکز اسناد آستان قدس رضوی. *فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*،۲۲ (۴)، ۸۶-۱۰۹.

خبرگزاری ایرنا (۱۳۹۱/۲/۲۷). نخستین کتابخانه عمومی شبانه‌روی خوزستان ایجاد شد. بازیابی ۱۷ آبان، ۱۳۹۶، از www.irna.ir/fa/news/192138/

رضوان، آذین؛ کوکبی، مرتضی؛ و بیگدلی، زاهد (۱۳۸۸). بررسی میزان سواد اطلاعاتی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان به منظور شناسایی نقاط قوت یا ضعف احتمالی آن‌ها در این زمینه. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی (پیام کتابخانه)*، *۱۵* (۳)، ۹-۳۷.

زوارقی، رسول (۱۳۸۸). کتابخانه‌های عمومی و نقش آن‌ها در مهندسی فرهنگی جامعه. *ماهنامه مهندسی فرهنگی*،۳ (۲۹ و ۳۰)، ۴۱-۵۸.

ستاری، بهزاد؛ جواهری، مریم (۱۳۸۵). نیازسنجی منابع اطلاعاتی کتابخانه‌های عمومی. *مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، فصلنامه کتاب*، *۱۷* (۱)، ۲۱۵-۲۳۸.

سهیلی، فرامرز (۱۳۸۹). سنجش کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه بر اساس طبقه‌بندی دیانی (۱۳۷۴). *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، *۱۶* (۱)، ۶۳ ـ ۸۳

شعبانی، احمد؛ لاری، عاطفه (۱۳۸۷). بررسی میزان رضایت دانش‌آموزان مقطع متوسطه ناشنوا از خدمات کتابخانه‌های عمومی شهر اصفهان. *پیام کتابخانه*، *۱۴* (۴)، ۴۱-۵۴.

عازم، پرویز (۱۳۷۶). *ساختمان و تجهیزات کتابخانه*. تهران: دبیرخانه هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور.

عاصمی، عاطفه؛ زمانی، بی‌بی‌عشرت؛ و میرزایی، امین (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر نیازهای اطلاعاتی کاربران دبیرستانی کتابخانه‌های عمومی شهر مشهد. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، *۱۸* (۳)، ۴۲۷ – ۴۴۷.

عباداللهی، نورالله (۱۳۸۲). خدمات و اهمیت کتابخانه‌های عمومی. *پیام کتابخانه*، *۱۳* (۳ و ۴)، ۱۵-۲۱.

عبداللهی، معصومه؛ جوکار، عبدالرسول (۱۳۹۳). بررسی سواد اطلاعاتی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان فارس. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی* *۲۰* (۴)، ۷۷۱-۷۸۷.

غفاری، سعید (۱۳۸۰). اهمیت و تأثیر کتابخانه‌های عمومی. *پیام کتابخانه*،*۱۱* (۳)، ۷۷-۸۰

فتاحی، رحمت‌الله (۱۳۹۱). اگر قرار باشد کتابخانه‌های عمومی در فرایند توسعه کشور تاثیرگذار باشند.... *سخن هفته*، ۱۱۱. بازیابی ۲۲ آبان، ۱۳۹۲، از www.lisna.ir/Note/10950

فدائی‌عراقی، غلامرضا (۱۳۸۸). جایگاه و منزلت کتابخانه‌های عمومی. *پیام کتابخانه*، *۱۵* (۴)، ۱ ـ ۴.

فدائی‌عراقی، غلامرضا؛ فیروزآبادی، سیداحمد؛ و ابراهیمی، رحمان (۱۳۹۱). نقش کتابخانه‌های عمومی در افزایش سرمایه اجتماعی: مطالعه موردی شهر تهران. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، *۱۸* (۲)، ۱۹۸-۲۱۵.

فرهادپور، محمدرضا؛ نظری، فریبا (۱۳۹۳). مطالعه عوامل مؤثر مقاومت در برابر تغییر در کتابخانه‌های عمومی آذربایجان غربی. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۰ (۷۹)، ۵۹۷-۶۱۰.

فهیم‌نیا، فاطمه؛ منطق، حسن (۱۳۹۲). بررسی رابطه بین کیفیت خدمات ارائه شده در کتابخانه‌های دانشگاهی با میزان اعتماد تعمیم یافته دانشجویان به کتابداران (مطالعه موردی: کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران). *فصلنامه کتابداری و اطلاع رسانی*، ۱۶ (۴)، ۱۱۷-۱۳۷.

کوکبی، مرتضی؛ کوهی رستمی، منصور (۱۳۹۴). امنیت اطلاعات سامانه‌های تحت وب نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*،۲۱ (۱)، ۸۹-۱۰۷.

مرادی، خدیجه؛ صفوی، زینب (۱۳۹۱). نقش و جایگاه کتابخانه‌های عمومی کشورهای در حال توسعه در اقتصاد دانش‌محور. *نشریه الکترونیکی سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی*، ۴ (۱۴و۱۵)، ۱-۱۱.

مکتبی‌فرد، لیلا (۱۳۸۵). نقش کتابخانه‌های عمومی در تحقق اهداف فرهنگی برنامه‌های توسعه‌ای ایران ۱۳۶۸ ـ ۱۳۸۳. *فصلنامه کتاب*، ۱۷ (۲)، ۲۶۹ ـ ۲۹۰.

منصوری، لفته؛ حسین‌زاده، علی‌حسین؛ و نواح، عبدالرضا (۱۳۹۳). بررسی نقش مؤلفه‌های فرهنگ سازمانی (امنیت شغلی، رضایت شغلی و عدالت سازمانی) بر بیگانگی از کار، مطالعه موردی: کتابداران کتابخانه‌های عمومی خوزستان. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*،۲۰ (۴)، ۶۲۷-۶۴۱.

مؤتمنی، علی‌رضا؛، همتی، امین؛ و مرادی، هادی (۱۳۹۱). شناسایی و اولویت‌بندی موانع جوانان در استفاده از خدمات کتابخانه‌های عمومی: مطالعه موردی شهرستان سمنان. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*،۱۸(۴) پیاپی ۷۱، ۳۶۳-۳۸۴.

نظری، لیلا؛ بیگدلی، زاهد (۱۳۹۲). مقایسه ویژگی‌های محتوایی وب‌سایت‌های کتابخانه‌های عمومی ایران با برخی کشورهای جهان با کسب نظر از کتابداران کتابخانه‌های عمومی. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*،۱۹ (۴)، ۴۶۳-۴۷۶.

نوروزی، یعقوب؛ درم‌نثاری، مهدی (۱۳۹۳). بررسی کیفیت خدمات کتابخانه‌های عمومی از طریق مدل تحلیل شکاف مبتنی بر دیدگاه کاربران: مطالعه موردی کتابخانه‌های عمومی مستقر در شهر تبریز. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۰ (۴)، ۶۸۵-۷۰۷.

نوشین‌فرد، فاطمه؛ رضوی، سیده‌یلدا (۱۳۸۹). مطالعه نیازهای اطلاعاتی کاربران نابینا و کم‌بینای شهر کرمان و میزان بهره‌گیری آن‌ها از خدمات کتابخانه‌ای. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۱۶ (۴)، ۱۲۹-۱۴۹.

نوشین‌فرد، فاطمه؛ محمدامینی، مهدیه (۱۳۹۱). ارزیابی محیطی کتابخانه‌های عمومی استان کرمان وابسته به نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور از دیدگاه کتابداران بر اساس معیارهای نظام آراستگی5S. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۱۸ (۳)، ۳۷۵-۳۹۰.

یعقوب‌پورنرگسی، طاهره (۱۳۸۳). خدمات و منابع برای معلولان در کتابخانه‌های عمومی تهران، *فصلنامه کتاب*، ۱۵ (۱)، ۶۹-۸۰.

Agosto, D., & Hughes-Hassell, S. (2005). People, places, and questions: an investigation of the everyday life information-seeking behaviors of urban young adults. *Library & Information Science Research*, *27*(2), 141-163.

Agosto, D., Paone, K. L., & Ipock G. (2007). The female-friendly public library: Gender differences in adolescents' uses and perceptions of U.S. public libraries. *Library Trends*, *56*(2), 387-401.

Birdsall, W. F. (2005) Libraries and the communicative citizen in the twenty – first century. *Libr*. *55*(2-3), 74-83.

Bishop, A. P., Tidline, T. J., Shoemake, R. S., & Salela, P. (1999). Public libraries and networked information services in low-income communitie. *Library & Information Science Research*, *21*(3), 361-390.

Copeland, A., & Barreau, D. (2011). Helping people to manage and share their digital information: A role for public libraries. *Library Trends*, *59*(4), 637-649.

Duthc, M., & Muddiman, D. (2001). The public library, social Exclusion and the information society in the United Kingdom. *Libri*, *51*(4) 183-194.

Gehner, J. (2010). Libraries, low-income people, and social exclusion. *Public Library Quarterly*, *29*(1), 39-47.

Hopper, L. (2013). Planning to thrive: Sustainable public libraries. Magazine Feature. Retrieved October 20, 2013, from www.publiclibraries online.org/2013/06/planning-to-thrive-sustainable-public-libraries

Ragnar, A., Andreas, V., Svanhild, A., & ErlingDokk, H. (2007). Public libraries, social capital, and low intensive meeting places. *Information Research*, *12*(4), 1-13.

Snyder, B. J. (2007). *How the public library contributes to community building: a case study*. Unpublished master's thesis. Roman University.

Unesco (1995). Ifla public library manifesto. Retrieved October 17, 2013, from www.unesdoc.unesco.org/images/0010/001030/103075mb.pdf

Wang, H. (2002). Students' attitudes toward library instruction: a case study at Jacksonville State University. Retrieved March 12, 2013, from http://www.white-clouds.com/iclc/cliej.cl14 wang.htm